

**“НА БЕЛАРУСІ БОГ ЖЫВЕ!” ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ З ЭЛЕМЕНТАМ
«БОГ» ЯК КУЛЬТУРНЫ КОД БЕЛАРУСАЎ**

Бароўская Ірына Анатольеўна

Гомельскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт (г. Гомель, Беларусь)

Яскравыя адзінкі мовы, фразеалагізмы, у якіх адлюстраваны менталітэт народаў, некаторыя маюць аналогіі з рускай і іншымі славянскімі мовамі і культурамі, што гаворыць аб падабенстве жыццёвага вопыту, універсальных. Валоданне фразеалагізмамі і назіранні за элементам “Бог” у іх структуры дапамагае лепш асэнсоўваць беларускую ідэнтычнасць і культуру, каштоўнасці і светапогляд беларусаў. Гаворачы пра культурны код беларусаў, неабходна адзначыць, што жыццёвая формула на працягу стагоддзяў утрымлівала глыбінны сэнс слова “Бог”. Даследаванню гэтай праблемы і прысвечаны артыкул.

У культуры беларускага народа важную ролю адыгрываюць фразеалагізмы, якія адлюстроўваюць яго гістарычныя, сацыяльныя і культурныя асаблівасці, традыцыі і светапогляд. Беларускія фразеалагізмы – гэта не проста ўстойлівыя выразы, а скарбонка народнай мудрасці і адлюстраванне культурнага кода беларусаў, які адрозны ад усіх іншых.

Разглядаючы традыцыйныя ўспрыняцці навакольнага асяроддзя, можам выдзеліць розныя моманты, якія складаюць той самы код, які зашыфраваны ў гэтых каштоўных скарбонках. Напрыклад, ёсць група ідыём, якія падкрэсліваюць важнасць працы ў жыцці беларусаў (“Праца корміць, а лянота морыць”), сямейныя традыцыі (“Якое дрэва, такі і плод, які бацька, такі і сын”), сацыяльныя адносіны і камунікацыя (“Добрае слова лечыць, а злое калечыць”), павага да прыроды і навакольнага свету (“Лес – багацце і краса, беражы яго ад пажару”), жыццёвы вопыт і мудрасць (“Сем разоў адмерай, адзін раз адрэж”) і г.д. Асобна можна выдзеліць гумар беларусаў, які часта мае іранічны падтэкст, калі мякка крытыкуюцца недахопы і выступае мудрасць народа (“За дурной галавой і нагам няма спакою”).

Мэтай нашага артыкула выступіла даследаванне пытання рэлігіі і культуры беларусаў на прыкладзе фразеалагічных устойлівых зваротаў.

Тэма Бога, божага шырока існуе і сустракаецца ў нашай культуры, што дапамагае вызначаць культурныя і рэлігійныя ўяўленні. Цікава было прасачыць унікальнасць беларускіх фразеалагізмаў і калькаванне іх з рускай мовы.

Ёсць група выказаў, якія падобныя ў дзвюх мовах, іх пераклад, у цэлым, гучыць аднолькава, паўтараючы падобныя лексемы, дзе, у прынцыпе, пэўнае калькаванне можа быць: “Асцярожнага Бог сцеражэ” – “Береженого Бог бережет” (2, с. 9); “Бог не папусціць, свіння не ўкусіць” – “Бог не выдаст, свинья не съест” (2, с. 11); “Дасць Бог дзень – дасць і спажытак” – “Даст Бог день – даст и пищу” (2, с. 47); “Крый Божа” – “Избави (не дай) Бог” (2, с. 73); “Святое Пісьмо” – “Священное Писание” (2, с. 188).

Неабходна адзначыць далей, што ў беларускай і рускай мовах вялікую колькасць складаюць адпаведныя фразеалагізмы, якія не супадаюць словамі-кампанентамі або выразамі, што леглі ў іх асновы.

“А там Бог – бацька” – “А там будь, что будет” (2, с. 6); “Не за нашым Богам” – “Во время оно” (2, с. 31); “Не мець Бога ў сэрцы” – “Не иметь жалости” (2, с. 121); “Не прыйдзе трывога – не ўспомніш Бога” – “Гром не грянет – мужик не перекрестится” (2, с. 45); “І Бога не гнявіць, і чорту дагадзіць” – “И нашим и вашим” (2, с. 70); “Ведаў Бог, што не даў свінні рог” – “Бодливой корове Бог рог не даёт” (2, с. 11).

Як заўважна, у вялікай колькасці фразеалагізмаў літаральны пераклад немагчымы з-за адрознення моў сваёй лексікай і менталітэтам носбітаў, у сувязі з чым можа стацца непаразуменне і могуць быць пэўныя цяжкасці пры перакладзе: “Не ступай Богу на пяты” – “Не коштунствуй” (2, с. 122); “Дай, Божа, каб было ўсё гожа” – “Ни пуха ни пера” (2, с. 134); “Пад Богавай страхой” – “Под открытым небом” (2, с. 156); “Сыць, Божа!” – “Хлеб да соль” (2, с. 219).

У беларускай мове група фразеалагізмаў можа мець два і больш сэнсавых цэнтраў у сваёй структуры, валодаць яскравай вобразнасцю, у адрозненне ад

рускіх фразеалагізмаў: “Не дай Бог з гною пірог, а з мужыка пан” – “Из гряди да в князи” (2, с. 72); “Як у Бога за пазухай (дзвярыма, плячыма, печчу) // як у божым вушку” – “Как у Христа за пазухой” (2, с. 85); “Богу багаваць, а нам працаваць // Божа, памажы, а ты, дурню, падбяжы” – “На Бога надейся, а сам не плошай” (2, с. 105); “Бог не цяля, бачыць круцяля” – “Бог видит, кто кого обидит” (2, с. 10); “На рахманага Бог нанясе, а смелы сам набяжыць” – “Смелым счастье помогает” (2, с. 195).

Гаворачы пра культурны код беларусаў, неабходна адзначыць, што жыццёвая формула на працягу стагоддзяў утрымлівала глыбінны сэнс слова “Бог”. Божы пачатак ва ўсім – ад моманта нараджэння і да скону жыцця. Таму шмат устойлівых спалучэнняў пры параўнанні з рускамоўнымі абапіраюцца на дапамогу ці зварот да Бога: “А там Бог – бацька” – “А там будь, что будет” (2, с. 240); “Там і Бог раюе, дзе жонка мужыка шануе” – “Хорошая жена – веселье, а худая – злое зелье” 2, (с. 221); “І Бог не ўсім дагодзіць” – “Всем не угодишь” (2, с. 36); “Пакуль да Бога, то чорт душу выйме” – “Пока трава зазеленеет, кобыла околеет” (2, с. 159); “Асвятці, Божа / гладкае вам дарожкі / калясам дарога / у добры час” – “Счастливого пути” (2, с. 206).

Такім чынам, падагульняючы, адзначым, што фразеалагізмы – яскравыя адзінкі мовы, у якіх адлюстраваны менталітэт народаў, некаторыя маюць аналогіі з рускай і іншымі славянскімі мовамі і культурамі, што гаворыць аб падабенстве жыццёвага вопыту, універсальных. Вялікі актыўны запас фразеалагізмаў павінен мець кожны адукаваны чалавек, таму што гэта ўзбагачае мову, ажыўляе яе, надае выказванню эмацыянальнасць, выразнасць і вобразную семантыку [1, с. 90]. Валоданне фразеалагізмамі і назіранні за элементам “Бог” у структуры дапамагае лепш асэнсоўваць беларускую ідэнтычнасць і культуру, каштоўнасці і светапогляд беларусаў.

Літаратура

1. Янкоўскі, Ф. Беларуская мова. / Ф. Янкоўскі. – Мн. : Вышэйшая школа, 1978. – 336 с.
2. Боярина, Е. Л., Сивчиков, В. Н. 2000 русских и 2000 белорусских идиом, фразеологизмов и устойчивых словосочетаний (Словарь с пояснениями и примерами использования) [Текст] / Е. Л. Боярина, В. Н. Сивчиков. – Мн. : “Полурри”, 2006. – 352 с.